

közt éljenek. Nem lázadoznak, mert nem tudják, hogy a kapitalista társadalomban a lázadás szükségszerű. A társadalom kizsákmányoltjai, elesettjei ők, mégis vídámak, szeretleméltóak; életük színtelenségében is tarka, változatos. Paradox megállapítás volna, ha Gorkijt olyan írónak jellemeznék, akit csak az emberi nyomorúság késztet írásra. Minden írását a szeretet hatja át. Írókat nem szoktak így jellemezni. De Gorkij minden sorából a népéhez és népéért szóló író szeretete, segíteni akarása árad. S ebből következik, hogy a novellák olvasása után nem marad hiányérzetünk, mert tökéletesen ábrázolja kora hibáit. A cselekmények összefüggése magátólértéktelődő és szükségszerűen következik belőlük a megoldás. Ki feledhetné Izergiljt, az öreg, aszott és ráncosban is vídám öregasszonyt, s azt a meglevenítő erőt, mellyel Gorkij annak ifjúságát láttatja és visszaadja s felidézni annak színetét és ízét? Vagy Ljonkát, a béna kisgyereket, kinek anyjával az író egy éjszaka találkozik, amikor az egy pocsolva közepén táncol, és trágár dalokat énekel? Vagy a huszonhat férfit, akik peracet formálnak napokon, éveken át egy dohos pincében és a tizenhatéves Tanját? Külön felsorolhatnók a könyv minden egyes alakját, az öreg, liliumtípró remetét, aki saját leányát szerette, vagy a tolvaj Cselkast és társát, a fiatal és becsületes parasztleányt, Gavrilát? Mind-egyik személyes ismerősünké vált, ifjúságunkban a mi ifjúságunkra ismerünk, sorsuk a mi sorsunk volt. Ennyit Gorkijról, akit nem méltani kell, hanem olvasni műveit.

Külön kell szólnunk az izes szép magyar fordításról, mely Makai Imre gondos munkájának bizonyítéka.

SOLYMOS IDA

ELSA TRIOLET: FEGYVERES KÍSÉRTETEK. (Szikra.)

Franciaország felszabadult. Béke van, de a múlt fegyveres kísértetei időről-időre visszajárnak és figyelmeztetnek arra, hogy csak a háború fejeződött be, de a harc tovább folyik.

Kik az egymással szembenálló felek? Azok, akik valamikor az ellenállásban harcoltak. Egyik részük becsületesen gondolkodó munkás és paraszt vagy más dolgozó kiséber. Ők nem magáért a harcért harcoltak, hanem szabadságukért, a jövőért. A másik csoportba

a polgári anarchisták tartoznak, akik a kalandért harcoltak, azért, hogy legyen mivel foglalkozniuk. Az ellenállás a semmittevésből emelte ki őket s most nem tudnak visszatérni a régi életbe, mert nincs munkájuk, amely visszahívja őket. Feltűnik közük egy húszéves fiú, aki soha semmit nem tanult, soha sem dolgozott, csak harcolni tud és most üresnek érzi az életét, mert nincs háború. Vele együtt halad egy egész katonai klikk, és ennek a reakciós társaságnak kezében van Franciaország.

A munkások, akik visszatértek régi munkájukhoz, nem lelnek nyugtot, mert érzik: ők nem ezért küzdöttek. A fasiszta ármánykodás megtölti a börtönöket az igazi hazafiakkal s úgy érzi magát a dolgozó, mint a német megszállás idejében.

Ebbe a küzdelembe csöppen bele a regény hősnője, ki maga is az ellenállás egyik kimagasló alakja volt. Amint polgári közömbösségéből felrázta a Gestapo alávalósága, úgy most felrázza őt a szeme előtt lejátszódó igazságtalanságok soroza. Franciaországban a pártkérdés, már nemcsak politikai kérdés, hanem a becsület kérdésévé emelkedik.

Annemarie, a hősnő, a becsületesekek mellé áll, az igazi hazafiak, a kommunisták mellé. Bár jóbarátját, aki az ellenállásban útmutatója volt, a fasiszták meggyilkolják, nem csügged el, mert érzi, hogy ezt a harcot az egyéni tragédiákkal nem fogják megszüntetni, egy helyett majd ezer támad, mert a harc milliók szabadságáért folyik és a milliók győzni fognak.

H. I.

KAFFKA MARGIT: HANGYABOLY. (Franklin.)

Nagyobb megjelenítő erővel és realitással egyetlen magyar író sem rajzolta még meg egy zárda életét, mint Kaffka Margit ebben a regényében. Csakugyan egy hangyaboly, amelynek megszabott életét a legkisebb események is felkavarják, hát még a főnöknő halála s a választás, a választásra való készülődés izgalma! A tulajdonképpeni esemény nem is több ennél, de Kaffka e fölbojzolás meglevenítésével mozgalomba hozza a zárda élet minden résztvevőjét. Fölfakadnak, láthatóvá válnak a sebek, amelynek elfojtására a zárda vastag, ormótlan, elcsúsztalan falai s a szigorú regulák sem képesek. Az élet minden

szenvedélye ott lüktet elfojtva, de annál keservesebben, sekélyessé, természetellenessé torzult problémákban. Belleszól abba a profán külvilág is, mert egészen elszigetelve mégsem létezhetnek: tanítanak. A diákok kinti levegőt hoznak be. Még azok is, akik a tanítás idején bentlakók. Nehezen tűrik a regulát s az élet vágya csak még magasabba nő bennük. Azonkívül a világ halad, a zárdának is épülnie, fejlődnie kell, pénzre volna szükségük. Ez sok olyan lépésre készíteti őket, amelyek alkalmasak arra, hogy a „világiás“ gondok még inkább tért hódítsanak. Boltrányok robbannak ki, amelyek folytonos izgalomban tartják ezt a természetellenes társadalmat. Igazi élményt jelentő arcok bukkannak élénk s az egész kis hangyaboly a maga visszás, kicsinyes eseményeivel, csalásaival, izgalmával, mesterségeivel igazi realitásaiban tükrözi vissza kora társadalmát.

Élményerejű megjelenítőképeség, mozgalmasság, a szenvedélyek, izgalmaik erőteljes rajza, realizmusa jelentik a regény igazi nagy értékét s valóban indokolttá tették új kiadását.

SERES JÓZSEF

SZÖVÉRDY GYULA: ELADOTT ORSZÁG. (Athenaeum.)

Aba Sámuel alakját s korának problémáit önti történelmi regénybe Szövérdy Gyula. Valóban a magyar történelemnek, mai szemmel nézve, egyik legérdekesebb alakja Aba Sámuel, akiről a középkori krónikák olyan eltérő vélekedéssel vannak, de abban mindenestre megegyeznek, hogy bűnös; „mert parasztokat téve tanácsosokká magának és azokat felemel térszűrségre és azokra bizá a hasznos tiszteket; és igen kegyetlenkedődék vala az nemesek ellen“. Kell-e ma ennél markánsabb adat ahhoz, hogy hús-vér igazi királyt s mögé a társadalom realista rajzát adja az író? Sikerült-e ez Szövérdy Gyulának? Bátoran mondhatjuk, hogy igen. Aba királyt szerette a nép, gyűlöltek az idegen urak, ispánok és papok. Már ez az ellentét elég ahhoz, hogy megrajzolhassuk a király alakját Igen, de csak nemrég halt meg István király s az új társadalmi rend még nem szilárd.

A király is ingadozik. Nagyot nagyon nagyot akar: szabaddá tenni az egész „magyari“ népet. Csakhogy a nép sem érti még ezt a szabadságot,

Henrik császár is fegyverkezik az elűzött Péter király érdekében. Ellentét támad a király és az idegen ispánok, papok közt. Még felesége sem érti meg. Kétszer is megverik Henriket, de végül maga a király is teljesen elveszti lábát alól a talajt. Hiába akar küzdeni együtt a néppel, minden ellene van. Segíti a bonyodalmat egy végzetes szerelem is, amely egészen elveszi a király alkotó erejét. Mindenkitől üzelve, pusztul el a szerencsétlen király a ménfői csata után. Bár érezzük, hogy a király igaz úton, a nép útján jár, látjuk a kérelhetetlenül bekövetkező tragédiát. Az író alkotó ereje nem lankad. A könyv végig fokozódóan erőteljes alkotás.

Csak egyet kell megemlítenünk: amelyen mértéktartó és hiteles a nyelvezetében, annyira belevész gyakran a mágiikus látomások szövevényébe. Nem ez a baj, hogy leírja a látomásokat, hanem hogy realitásként írja le. A nádor és a király alakjához is hozzá kell fűzni, hogy gyakran bizony még a korhoz is, de még inkább a regényhez nem illően naivok. — Mindezek azonban, bár észrevehetők, nem vesznek el sokat a regény komoly értékéből.

SERES JÓZSEF

NIKOLÁJ VIRTA: MAGÁNY. (Új Idők.)

A regény történelmi kerete a hadikomunizmus, az intervenciók és a kulák lázadások kora. Ebben az időben a Szovjetnek a külső és belső ellenfelekkel szemben egyaránt tartani kellett a vonalakat, a hadsereg ellátására pedig gabonára, élelmiszerre volt szükség. Az elengedhetetlenül szükséges rekvirálással a kommuna magára bősztette a tudatlan parasztságot és ezt a lehetőséget a reakciók igyekeztek a maguk számára gyümölcsöztetni. Ily körülmények között indítja el Virta regénye cselekményét. Az egész Antonov-féle lázadás ebből a talajból nő ki. Antonov hirtelenharagú, vad kedélyű ember, aki makacsul vágyik a hatalom után. „Vezérkari“ hoz létre, ezredeket szervez, és a parasztságra támaszkodva harcol a vörösök ellen; de a „tényeket nem lehet letagadni“, és a parasztság félvilágosítása után összeomlik az egész lázadás.

Már ekkor Lenin veszi kezébe az ügyet. Megszünteti a rekvirálást, munkára serkenti a parasztságot, visszaállítja a szabadkereskedelmet, és óvatoss-